

МІСЦЕ І РОЛЬ ЗАПОЗИЧЕНЬ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Іншомовна термінологічна лексика є незамінним засобом лаконічного й точного передавання інформації в текстах, що призначені для вузьких спеціалістів.

Питання перекладу термінології, а також причин і наслідків запозичень термінів, складають актуальну проблему дослідження метамови сучасної науки.

Дослідження запозичень у сучасній економічній термінології презентує всю складність процесу її становлення і, зокрема, виявляє два джерела складання терміносистеми:

- 1) запозичення готових термінів;
- 2) утворення нових термінів із матеріалу власної мови.

Ці шляхи властиві для поповнення словника в цілому, але особливо чітко вони виявляються в поповненні термінології, де, по-перше, значною є роль запозиченої лексики, по-друге, чіткіше проявляються процеси терміноутворення, оскільки вони носять більш системний і цілеспрямований характер.

У лінгвістичній літературі існують різні погляди на питання про причини мовних змін. Одні науковці перебільшують роль екстралінгвістичних чинників, вважаючи, що всі зміни в мові зумовлені лише ними (і в першу чергу – умовами існування того суспільства, у якому існує мова). Інші науковці повністю заперечують вплив зовнішніх факторів, вважаючи, що будь-які зміни мови викликані виключно внутрішніми причинами.

Розвиток окремих галузей науки відбувається нерівномірно, ось чому формування тієї чи іншої термінологічної системи визначається її особливостями розвитку цієї наукової галузі. Кожна із наукових дисциплін має власний первинний момент, від якого веде свою історію її термінологічна мова. Великого значення при цьому набувають запозичення. Взаємодію різних мов можна розглядати з огляду на те, яка саме мова впливає на досліджувану мову і яким є відповідний соціальний стан обох мов. При цьому слід звернути увагу, які саме форми приймає мовне контактування і чи залежить воно від мов, що взаємодіють. У такому розумінні вплив однієї лінгвістичної системи на іншу можна розглядати як інтралінгвістичний процес.

Розв'язання питань, пов'язаних із впливом різних мов одна на іншу, має як теоретичне, так і практичне значення. У лінгвістиці практично

невідомі мови, які не стали об'єктом впливу ззовні. Процес лексичного запозичення стає особливо активним завдяки широким і різнобічним контактам між різними народами на сучасному етапі.

Запозичення з інших мов – природний процес, притаманний кожній розвиненій національній літературній мові, а, відповідно, й мові науки, оскільки процес формування мови науки відбувається у прямій залежності від загальних процесів розвитку національної мови. [1]

Дослідження української фінансово-економічної термінології з погляду її походження, здійснені мовознавцями, засвідчують таке:

- 19% фінансово-економічної термінології становлять власне українські слова (наприклад, *борг, боржник, вартість, взаємозалік* тощо);

- 8% – це слова-гібриди, тобто такі, що складаються з двох коренів, один із яких є власне українським, інший – запозиченим (наприклад, *векселедавець, векселедержатель, жиронаказ, жиророзрахунок* тощо);

- 73% становить лексика, запозичена з різних мов світу (наприклад, *офшор, рабат, рента, санація, трансферт, реверс, суборенда* тощо) [2].

Незважаючи на широкі внутрішні можливості номінації, якими оперує кожна мова, запозичення відбуваються зазвичай більш активно, ніж словотвірні процеси. Це пояснюється тим, що переробити за своїм зразком і в такий спосіб засвоїти вже готову до вживання назву набагато простіше і зручніше, ніж протиставити їй питому назву того ж самого явища на підставі виділення в ньому певної характерної ознаки.

Разом із зростанням кількості лексичних запозичень збільшується й науковий інтерес до їхнього вивчення. Мовознавці досліджують як процеси входження в мову іноземної лексики, так особливості її вживання. Виникає складний комплекс питань, що стосуються проблеми запозичення. Особливої уваги набувають питання про визначення запозичень, причини засвоєння чужих слів, їхню класифікацію тощо. [3]

Варто зазначити, що в лінгвістичній літературі відзначають певну відмінність запозичення термінів від запозичення слів загального вживання. Разом із цим досвід переконує, що більшість запозичень належить до термінології, тому практично все, що зазначено про запозичення взагалі, справедливо й для термінів.

Причинами запозичення термінів є не тільки потреба у визначенні нових понять, але й необхідність уточнення та покращення мовної техніки (тобто – причини власне лінгвістичного плану). До мовних причин запозичень відносять тенденцію до усунення полісемії власного слова, спрощення його смислової структури, потреби в більш лаконічному й точному найменуванні явища об'єктивної дійсності, що до цього передавалось описово. Практично всі ці причини можуть застосовуватись і до термінології.[1]

Коли ми говоримо про термін, то розуміємо емоційно нейтральне слово або словосполучення, яке передає назву точно зазначеного поняття, явища або предмета, що належить певній галузі науки чи техніки. Лексика такого роду дає можливість найточніше, найчіткіше, найекономніше висловити зміст і значення предмета та забезпечує правильне розуміння сутності самого питання.

Не існує загальноприйнятої класифікації запозичених слів, проте можна назвати найважливіші чинники, за якими в лінгвістичній літературі відбувається їхнє розмежування. Зазвичай ураховується час запозичення, мова-джерело, склад запозиченої лексики, ступінь її асиміляції тощо. У більшості досліджень запозиченої лексики найважливішим є хронологічний аспект, за якого особлива увага приділяється часу запозичення та з'ясуванню джерела запозичення. [4]

Найбільш продуктивною з погляду запозичень є група лексики, що обслуговує сфери економічної діяльності (зокрема, бухгалтерський облік, банківська справа, маркетингова діяльність тощо). Також її вважають найбільш некерованою, оскільки мовознавча наука не встигає дати аналіз новим термінам-словом, які потрапили до мови, що призводить до калькування та варваризації мови, до запозичення термінів, які вже мають свою історію в українській мові (*бренд-менеджер* – спеціаліст певної торгової марки; *топ-менеджер* – головний менеджер, *екаунт-менеджер* – бухгалтер-менеджер тощо). Тенденція до утворення таких «штучних» термінів-назв пов'язана з модою та естетичними смаками людей, що послуговуються цією групою лексики, оскільки засоби масової інформації, комп'ютерні технології користуються цими термінами, не розраховуючи на високу мовну культуру споживачів (більшість бізнесменів – це люди віком від 25 до 40). Більш престижно (незнайомо) звучить *мерчандайзер*, ніж *спеціаліст з продажу*; *екаунтмент*, ніж *бухгалтер*; *хед-хантер*, ніж *кадровик* тощо. До цієї ж категорії слів належать такі: *супервайзер*, *франчайзер*, *ритейлер*, *ріелтор*, *рекрутер*, *креативний директор*, *андеррайтер*, *коучер*, *PR-менеджер* (Public Relation manager), *конвент-менеджер*, *лід-менеджер*, *солід-менеджер*, *копірайтер*. З іншого боку, залучення цих слів до словникового складу забезпечує «мінімізацію» мовного потоку, що спричинено збільшенням вартості кожного слова в засобах масової інформації. До цієї ж семантичної групи можна

віднести і таке слово як *gate keeper*, що часто вживається замість слів *сторож*, *охоронець*, *вартувий* і графічно передається англійською мовою. Судячи з першого слова *gate* (з англ. *ворота*), йдеться не про велику фірму, а про мега-фірму, що зачиняється не дверима, а щонайменше воротами, отже через деякий час це слово може отримати українську оболонку і посісти належне місце в нашій мові. До речі, така доля спіткала слово *хейдж* (*hedge*), яке й досі трапляється у пресі як в англійському, так і в українському написанні.

Проте слід зазначити, це питання стосується не тільки української лексики. На разі українська сучасна економічна термінологія продовжує термінологічні традиції сучасних західноєвропейських мов щодо використання у своєму складі інтернаціональної лексики. Термінологія завжди прагнула до інтернаціоналізації. І це спричинило ситуацію, за якої сучасна українська економічна термінологія має велику кількість запозичень (наприклад, *дисконт*, *аудит*, *менеджмент*, *емісія*, *мінімум*, *макроекономіка*, *макроструктура*, *синдикат*, *офшор*, *рабат*, *рента*, *санція*, *трансферт*, *реверс*, *суборенда* тощо). Наявність таких запозичень викликана не тільки тенденцією до інтернаціоналізації сучасної української економічної термінології. Не можна не зазначити й інші (екстралінгвістичні) причини: наукові, економічні, політичні та культурні зв'язки між рідними країнами світу, а значить – і між мовами.

Економіка посідає особливе місце серед інших суспільних наук, оскільки більше від інших пов'язана з життям народу. Звідси – тісний зв'язок економічної термінології із лексичною та стилістичною системами сучасної української літературної мови. Отже, розгляд економічної термінології як у синхронічному, так і в діахронічному аспекті підтверджує думку, що вона постійно еволюціонує і розширює свій функціональний статус. Характер змін в економічній термінології має прогресивну спрямованість, тобто є виявом тенденції до подальшого формування мови економіки.

Список літератури

1. Акуленко В. В. Українська мова в європейському контексті (проблеми розвитку мовленнєвої комунікації). *Мовознавство*. 2011. № 2. С. 91–97.
2. Белоусова В. Проблема кодифікації англо-американських запозичень на -ing (на матеріалі віддієслівних іменників). *Українська термінологія і сучасність: Зб.наук.праць*. Київ, 1998. С. 116–119.
3. Голдованський Я. А. Лексичні англіцизми як етимологічна група в системі мови-реципієнта. *Мовознавство*. 2014. № 2. С. 86–90.
4. Кислюк Л. П. Нові англійські запозичення і термінологія. *Українська термінологія*. Львів, 2006. С. 229–236.